

Romhányi Török Gábor

Rondó

A nedves, esős, enyhe télben még az ablaktalan szobában sem fázott. Ingujiban és mellényben üldögélt az asztalnál, meg azért néhány pohár jóféle badacsonyi bor is melegítette. Egyetlen ép ablaktábla sincs az egész városban, gondolta kábán, míg megpróbált tájékozódni a mocskosan szürkellő félhomályban. Csak a tűzérési támadás becsapódásai nyomán felvillanó tüzek világítottak be némi képp az ablakon. És egyetlen egy lépést sem lehetett tenni anélkül, hogy föl ne hangzott volna a padlót vastagon borító üvegcserepek kellemetlen csikorgása.

Ezt azért nem gondolta volna. Igaz, ismerte még a frontról a ruszlik szokásait. Valahányszor felhangzott a vonalaik felől valami édesbús magyar nóta, mondjuk az „Akácós út”, vagy ilyesmi, utána mindjárt hatalmas aknavető, meg tűzérési pergőtűz volt a kíséret. De hát most... mégiscsak szenteste. Keze önkéntelenül is görcsösen rákulcsolódott a parabellum világos diófa markolatára, míg baljával levette a rohamkést az asztalon heverő Prae-ről.

Még egyszer körülpillantott a homályban. A falakon gránátrepeszek nyomai, a képek eltűntek, tükör- és üvegcserepek a padlón, a gyönyörű fehér ajtók leszaggatva, a padlóra zuhant csillár összetört egy széket, a zongora a felismerhetetlenségig összeroncsolódott. És mindent körülfog, beburkol, magához ölel a szobában lappangó átható, nyirkos homály. De szemközt, a két leszakított ajtó között a falnál a karácsonyfa viszonylag épen

maradt. A légnomás a falnak lökte, de a drót megtartotta, állt ott elferdülten, dacolt a zavaros félhomállyal. Még néhány dísz is rajta maradt, amelyeket jól ismert gyerekkorából. Ebben a sötét katlanban, ahol az átmenetileg elnémult halál ólalkodott végső csapásra készülve... ez a gyerekkori emlék. Mélyet lélegzett, nehézkesen megmozdult a széken, és kortyolt egyet a pálinkából. Az órájára pillantott, még nyolc sincs, egy órával ezelőtt...

Nem egészen egy órával ezelőtt, 1944 karácsonyán, Budán. Óvatosan az ablakhoz lépett, ismét megvizsgálta, tökéletes-e az elsötétítés. Egy csillagszórót azért igenis megkockáztatok, gondolta dacosan, és a sötétben rejtőzködő karácsonyfa felé fordult. Nagy karácsonyfa volt, talán soha nem is díszített ekkorát. De hát, talán az utolsó, akkor pedig legalább legyen jó nagy, még ha szaloncukor nincs is rajta, mert azt már égen-földön aranyért sem lehetett kapni. Kárpótlásul rárakta az összes gyerekkori díszet, amelyek évről évre fölkerültek a zöld túlevelű gallyakra. Lopva körülnézett a sötétben, mint aki bűncselekményre készül, egyik kezében a csillagszóróval, másikkal pedig gyufa után tapogatózva. Ekkor hangzott föl a gránátok idegtépő sivítása, majd utána rögtön a becsapódások fülsiketítő döreje. A várat támadják, gondolta, és tudta, hogy azonnal le kell mennie a pincébe. Fölvette a karácsonyfa alól Szentkuthy Miklós Prae-jét, a maga ajándékát saját magának, bár már hat éve vásárolta, kikapta a fiókból a parabellumot, meg a rohamkést, dugóhúzó-

nak jó lesz, ötlött föl benne, és sietősen lesántikált a lépcsőn az alagsorba. Rövid gondolkodás után a keleti szárny felé indult, a mosókonyhába, átkozva magát a téves döntésért, amiért néhány hete éppen a nyugati fekvésű pincét alakította valóságos tiszti fedezékké. Majdnem három év frontszolgálat után nincs bennem valami sok stratégiai kifinomultság. Még egy kis tábori bárszekrényt is berendezett ott, néhány üveg badacsonyi borral, meg egy liter féltve őrzött kisüsti szilvóriummal. De a várfalnak támaszkodó kis villa keleti oldala most biztonságosabbnak ígérkezett, még a folyton nyirkos, nyáron is hűvös, barátságtalan mosókonyhában is. Ám itt a berendezés távolról sem dicsekedhetett a fényűzés erényével, mert sebtében csak néhány lópokrócot terített a nyirkos betonpadlóra. Magára húzta a légoltalmi páncélajtót, érzékeny lába miatt üggyel-bajjal leült, maga mellé rakva a pisztolyt, a kést meg a könyvet. A támadás körülbelül öt perce kezdődött, intenzitása fokozódott, a sorozatos becsapódások a földrengés érzetét keltették. Bosszankodva állapította meg, hogy nagy fényerejű tábori zseblámpáját a lakásban felejtette, és négykézláb mászva tapogatózni kezdett a hideg betonpadlón. Nem hiába. A sarokban borral teli palackot talált, kidugaszolta a rohamkéssel, alaposan meghúzta, és hátát a hideg falnak támasztva felhúzott térdel, magzati testtartásban próbált elbújni a becsapódások elől. Az anyaméhben is ilyen sötét van, csak nincs ennyire hideg. Odafönt a lakás sötétjében meghúzódó karácsonyfára gondolt, az életéhez, emlékeihez tartozó gyerekkori díszekkel. Az idegroham kerülgette arra gondolva, hogy még a karácsonyt sem hagyják illendően megünnepelni. Keserűen egyre csak

régi sérelmein rágódott, a becsapódásoktól reszkető, rengő mosókonyhában, amelyben, úgy vélte, bármelyik „civil” tengeri betegséget kaphatna. A plafonról állandóan finoman permetezett fejére a mézpor és a vakolat. Fölnézett a sötétben, de mindjárt elkapta a fejét, mert a szemébe szóródott a por. A nyálkás, penészes pinceszagtól a hányinger kerülgette. Még egy kortyot! Jót tett. Sohasem tudta megemészteni például, hogy földmérő, geodéta létére őt nem a tűzértséghez hívták be, ahol valóban kamatoztathatta volna szakértelmét, hanem gyalogostisztet csináltak belőle. Naphosszat idomíthatta a bakákat a géppuska, golyószóró meg az aknavető irányzására. Utána aztán jött még a páncélököl és a lángszóró. Egykedvűen, szárazon, hallgatósan, majdnem mogorván tette a kötelességét, önmaga iránti fokozott igényességgel. Bár mindegy, amúgy is utálok az egész katonásdit, fízte hozzá magában, még jó, hogy nem utász vagy tűzszerész lettem. Akna-szedő, meg lángszóró-beélesítő! Már nem karácsonyoznék ilyen vidáman, az biztos. Negyvenegy nyarán hívták be először, féléves frontszolgálat, Kijevig előre, aztán dicstelenül vissza. Nem segített senkinek, nem sajnált senkit, nem kért senkitől semmit, nem barátkozott a megszállt terület lakosaival, nem állt össze bárisnyákkal, mint egynémely tiszttársa, igyekezett vendégként viselkedni a mások háborújában. Feletteseitől soha egy jó szót nem kapott, igaz, rosszat se, csak láttamozták és elfogadták a szolgálatait. Megkapta a kötelező előléptetéseket, a kötelező kitüntetésekkel. A többi néma csend. Iszonyatosan közeli becsapódásból arra következtetett, hogy ellőtték a villa tetőszerkezetét, mert zuhanó gerendák robaja nehezedett a

mosókonyhára halálos súllyal. Ujjai rákulcsolódtak a parabellum markolatára, mintha csak a Vörös Hadsereg egész tűzérével készülné párba-
józni. Teljes harckészültség negyvenkettő tavaszáig, majd irány ismét a front, az öldöklő augusztusi, szeptemberi harcok. Aztán két hónapos halálos csend a brianszki erdőben, ahol nyolc álló hétig moccanni sem volt szabad, csak feküdni, kúszni, s a nedves avar szaga még most is az orrában érződik. Ott olyan közel került a tébolyhoz, mint egész életében még soha. Ahogy sokan valóban meg is örültek. Semmi roham, nem kellett futni sem előre, sem hátra. Helyette a hullamerevség riadókészültsége. Tetszhalotti mozdulatlanság a végső győzelemért. Hirtelen eszébe jutott, hogy negyvenkettő nyarán még Horthy Istvánnak is bemutatták, de hol van már szegény Horthy István, ez a csendes, szerény, udvarias fiatalember! Az a nagyszerű katona! Azelőtt csak filmhíradókban szokta látni, és álmodni sem mert volna róla, hogy egyszer még pertut isznak. A vaksötétben kiverte a hideg veríték, vakító fehér hóörvényt látott, és megint ott hányódott a mérhetetlen hósivatagban, a fehér sötétségben, azon a negyvenhármás januári tébolyító éjszakán, amikor a szovjet páncélosok kitörték az urivi hídfőből, és fényszórával keresték a célt, de nem tüzeltek, hanem csak lánctalpaikkal taposták halálra a szinte fegyvertelen honvédeket. Háromnapos lázas bolyongás után a hóföregtegben, étlen-szomjan a negyven fokban hidegben, Sztarij Oszkolnál elvesztette eszméletét, és csak egy hét múlva tért magához a kijevi tábori kórházban. Megint Kijev. De nem szerelték le, csak szabadságolták és hátravonták, majd tartalékos állományba helyezték. Apja, egy híres pesti patika

főgyógyszerésze, minden követ megmozgatott a leszerelése érdekében. Hiába. Akkor eszébe jutott, hogy egy iskolatársa újságolta neki, hogy ő például tizenkétszer vetette ki a vakbelét, így úszta meg a frontszolgálatot. De mit tehet, akinek csak egy vakbél jutott? Nóra, az ő zalaegerszegi menyasszonya, zongoratanárnő, aki a főispánnak is rokona volt, szintén mesterkedett e leszereltetésen. Hiába. A korcsolyapályán ismerkedtek meg. Büszke lehetett volna rá, hogy vele, a műszaki középkáderrel, az egyszerű földmérővel ilyen komoly zongoraművésznő egyáltalán szóba áll. Édesanyja mondogatta is, úri fiú egyetemmet végez, fiam, de az apja csak bölcsen mosolygott. Az utóbbi időben kissé el is távolodtak egymástól. Nóra gyereket akart. Ő nem. Hívták Egerszegre karácsonyozni. Nem ment. Nem hagyta ott a szüleit. Kik vannak ott most? Oroszok? Bolgárok? A második ukrán front? Még 44 tavaszán két hónapos „utcai harc” továbbképzésen is részt vett Berlinben. Aztán elmenekültek a szülei is a nagybátyjához, Kapuvárra. Még novemberben, amikor lehetett menni. Mi lehet velük a halálos Sopron, Győr, Szombathely háromszögben? Hívták őt is. Maradt. Fojtogatta a lelkiismeret-furdalás. Most, amikor apránként jókora romhalmazzá, megvágóhíddá fajul az egész ország, neki a szülei mellett volna a helye. Megfogni a kezüket, vezetni őket féltő gondal, a két kis öreget, vigyázni rájuk, ahogy negyedszázaddal ezelőtt ők viselték szeretettel a fiúk gondját. Ehelyett itt kallódik a bűdös mosókonyhában, ebben a fullasztó sötétben, egy mordállyal meg egy bicskával, és várja, hogy a fejére szakadjon a világ. De nem lenne jó egyedül hagyni a házat. Ezek a nyilas pártszolgálatos testvérek még a macska alól is kilopják a szart.

A sivítás halkult, a becsapódások ritkultak. Ilyen erős tüzéségi fölvezetés után várható a páncélosok, meg a gyalogság támadása. Hüvelykujja a kibiztosító billentyű holtjátékát ellenőrizgette a parabellumon. E kilenc milliméteres Lugert még negyvenkettő őszén csatolta le egy halott német derékszíjáról. Nem fosztogatás, gondolta sötéten, mindössze a szövetséges bajtársi öröksége. Meglehetősen jól beszélt németül, mégis mindig tolmácsot rendelt, ha taktikai egyeztetésre került sor a szövetséggel. Szolgált elég sváb fiú a zászlóaljnál. Több mint két éve már ez a pisztoly a legjobb barátja. De a gránátok ritkuló becsapódását nem váltotta föl a közeledő páncélosok lánctalpainak fenyegető dübörgése. Nincs az északi féltekén egyetlen egy huszonkilenc éves lény, aki olyan jól ismerné a lánctalpak halálos moraját, mint én. A hernyótalpak szimfóniáját. Más és más hangon közelednek a harcokcsik az országúton, a városi utcán, a salakon, a tavaszi vetésben, a száraz és a fölázott talajon, a friss novemberi hóban, meg a csontkeményre fagyott januári jégpáncélon. De az oroszok még nem jöttek. Lapítottak a budai hegyek gerince mögött és a bal parton. Harmadszor negyvennégy nyarán hívták be, ezúttal az első magyar királyi hadsergebe, főhadnagyi rangban. Most mind Ludovikát végzett, hivatásos tiszttel szolgált, ezt akár megtiszteltetésének is tekinthette volna, elfogytak a tartalékosok, vigyorgott a sötétben. A Kárpátalján vetették be, Beregszász közelében sebesült, néhány nappal a huszonkilencedik születésnapja előtt. Nem is valami homéroszi hősi körülmények között, az igaz. Őszintén szólva éppen a dolgát végezte az alkonyi októberi erdőben, amikor egy fáról egy partizán eltalálta. Két PPS golyó az

alkarba, egy a combjába. Legénye azonnal lelőtte az orvlövészt. Vérbeli szovjet ajándékot kapott, mert ezúttal tüstént leszerelték. Nem is tudta mire vélni, mások komolyabb sebesüléssel is tovább szolgáltak. Enélkül már rég hunyadista páncélgránátos lennék, vagyis hősi halott, századosi rangban, motyogta. Újabb kitüntetés birtokosa, ha ugyan maradt volna belőlem akkora darab, amelyre kitűzhető egy kitüntetés. Tán ekkorra ért be a főispáni támogatás. Nóra mesterkedései végül is termékeny talajra találtak. Újra a palack után tapogatózott, de ujjai a könyvbe ütköztek. A Prae. Legalább nyolc éve vette antikváriumban, azóta mindenhová magával cipelte, a front-ra is. Kollégái, bajtársai özszemosolyogtak a háta mögött: „úgyse értesz belőle egy árva kukkot se.” Nem is sokat értett belőle, igaz, de azért makacsul cipelte magával mindenhová, akár vadember a lándzsáját. Akkor hallotta meg a sötét csendet.

Huszonhétben vette az apja ezt a villát, huszonhétben, ismételtette bután újra meg újra, amikor ismét ott állt a földszinti szobában, ahonnan a mosókonyhába menekült. Pontosan úgy történt, ahogy gondolta, a tetőszerkezetet ellőtték, a sötét ég egy darabja látszott a mennyezet hasadékan. Ha esik az eső, esernyővel alszom, ötlött fel benne. Üvegcserepek vastagon a padlón, a széttört tükrök darabjaival. Az utcán is. Karácsonyi üvegparkett a légies léptekhez. Főlkattintotta erős fényű tábori zseblámpáját, most már mindegy, fenébe az elsötétítéssel. A konyhába botorkált. A vakolattörmelék között az asztalon megtalálta a hideg marhasültet, karácsonyesti ünnepi vacsoráját, amellyel önmagát vendégeli meg, az a kis rizling hozzá, meg a szilvórium. Nem szerette a halat, már gyerekkorában

sem. Édesanyja mindig valami mást süttött helyette, külön, neki. Született takarékos asszony, olyan valaki, aki még a halálos ágyán is takarékos, amikor már nincs miért takarékoskodni. De karácsonykor szünetelt a takarékoság, azt akarta, hogy minden családtag magával vigye a karácsonyt egész évre. Behozta a húst a szobába, a Prae-t meg visszatette a karácsonyfa alá. Fázott, fölvette zubbonyát, amelyről már levagdosta a rangjelzést. Lefokoztam magam, vihorászta. Sok mindent látott, és néha valósággal szégyellte, hogy még él. Egyetlen ép ablaktábla sincs az egész városban. Megmozdította lábát, hogy felkel az asztaltól, nem is tudta, miért, de a mozdulata elakadt félúton, mert a padló felől mindjárt fölhangzott az üvegcserepek kellemetlen csikorgása. Jobb így, csak üldögélni a nyirkos homályban. A zongora romokban. A csillár összetört a padlón, még jó, hogy a tartalékcillár, az ólomkristályt már elcsomagolta a padláson. De a padlás is megsemmisült, ötlött föl benne. Képek sehol, az ajtók leszaggatva. Ez ugyan hány százalékos romosodás? De ugyan hol a biztosító, aki fölmézné ezt? Félretolta az asztalon a súlyos rohamkést. Felderítő barátjától kapta, aki örökre eltűnt a brianszki erdő-

ben. Német gyártmány, markolatán a birodalmi sas. Értékes ötvösmunka, de nem dísz tárgy, hanem borotvaéles, életveszélyes fegyver. Ha ezt a ruszlik meglátják, rögvést kinyírnak, gondolta. Nem is baj. Bizonytalanul tapogatózó keze megtalálta a pálinkáspoharat. Az egész házban még a karácsonyfa van a legjobb állapotban. Eszébe villant, hogy sosem volt ekkora fája, még gyerekkorában sem. És ez most csak az övé! Legalább két méter, de talán ez az utolsó. Akkor meg... Kicsit elferdült, a falnak nyomta a légnymás. De tartja a drót. Rajta van még néhány meghitt, gyerekkori dísz is. A zöld üvegpáva! Gyermekkorának kedvenc dísze, még az ágyba is magával akarta vinni hajdan. Anyja nem engedte. Lehunyta szemét. A zöld üvegpáva! Micsoda giccs! De mi az, hogy giccs? Lényeg, hogy megvan. Itt van. Velem. Régi karácsonyi vacsorák finom illatát érezte, amely elvegyült a gyertyák jellegzetes illatával, a csillagszóró fanyar füstjével, míg a szoba barátságos, puha homályból anyja és apja hangját hallotta, amint halkan éneklük a „Mennyből az angyalt”. Hátradőlt a rozoga széken, kényelmesen kinyújtózott, lelazította izmait. Mégis győztem. Meghódítottam ezt a... nyugalmat.